

PRAVOPIS I/Y PO TVRDÝCH, MĚKKÝCH A OBOJETNÝCH SOUHLÁSKÁCH

SOUHLÁSKY	I/Y	PRAVIDLA A VÝJIMKY
TVRDÉ	Y	PO TVRDÝCH SOUHLÁSKÁCH se píše v domácích slovech Y/Ý (ryba). Pouze v citoslovcích (hihi) a slovech citoslovečného původu (chichotat se) se píše i/í. Po tvrdých souhláskách se někdy píše -i- v přejatých slovech (kino, historie).
MĚKKÉ	I	PO MĚKKÝCH SOUHLÁSKÁCH se píše v domácích slovech i/í. Výjimka: se dvěma tácy (jako hrady), to jsou kecy (jako hrady). V některých přejatých slovech se po c píše y (motocykl)
OBOJETNÉ	I	V KOŘENECH se píše většinou i/í (smích, pít, síla) Pozor! Ve vyjmenovaných slovech a slovech jim příbuzných se píše v kořenu y/ý (plyš, plyšový).
	I	V PŘÍPONÁCH se píše většinou i/í (bor-ovice). Y/Ý píšeme v příponě -yně (kolegyně, Volyně) a také v příponě vyjmenovaných slov kopyto, brzy.
	I	V KONCOVKÁCH PŘÍTOMNÉHO ČASU A V ROZKAZOVACÍM ZPŮSOBU SLOVES se píše vždy i/í (kreslím, kreslíš, kreslí, kreslíme, kreslíte, kreslí, kresli!)
	Y	V PŘEDPONÁCH vy-, vý- se píše vždy y/ý (vý-květ)
	I/Y	V KONCOVKÁCH PODSTATNÝCH JMEN se pravopis i/y řídí vzory. rod mužský:pán, hrad, muž, stroj, předseda, soudce rod ženský: žena, růže, píseň, kost rod střední: město, moře, kuře, stavení Příklad: pávi (páni) stáli, viděl pávy (pány)
	I/Y	V KONCOVKÁCH PŘÍDAVNÝCH JMEN se pravopis i/y řídí vzory. Tvrdá přídavná jména: mladý, mladá, mladé. Měkká přídavná jména: jarní, jarní, jarní. Přivlastňovací příd.jména : <u>matčín</u> , otcův. Příklad : nový (mladý) žák, noví (mladí) žáci rybí (jarní) oko, cizí (jarní) chlapci učitelovy (matčiny) hodinky učitelovi (matčini) žáci
	I/Y	V KONCOVKÁCH PŘÍČESTÍ MINULÉHO A TRPNÉHO A V KONCOVKÁCH JMENNÝCH TVARŮ PŘÍDAVNÝCH JMEN se píše i/y podle pravidel shody přísudku a podmětem
I/Y	V ZAKONČENÍ ZÁJMEN A ČÍSLOVEK se psaní i/y řídí vzory (mým - mladým, miliardami - ženami). Pozor na jmenné tvary zájmena sám (sami - mládi, samy - mlády). Základní číslovky pět až devadesát mají pouze dva tvary (sedm - sedmi, osm - osmi)	

Poznámky:

* Koncovka -ích u podstatných jmen je měkká (v lesích). Neplatí to pro zpodstatnělá přídavná jména tvrdá (o mladistvých jako o mladých) a pro jména rodin vzniklá z přídavných jmen přivlastňovacích (o Novákových jako o otcových, matčinych). U ostatních slovních druhů se při psaní koncovek -ích/ých řídíme příslušným vzorem.

** Koncovka -ovi nebo -ovy 3.p. 6.p. komu? (o) kom? - podstatné jméno -ovi (k žákovi o žákovi)	
čí? - přídavné jméno přivlastňovací	[-ovy (žákovy zvyky) -ovi 1.a 5.p.č.mn.m.živ. (žákovi kamarádi)]
*** V koncovkách -ami, -emi, -ěmi, -ími, -ými -mi píšeme po "m" vždy měkké i. Tyto koncovky se vyskytují u podstatných jmen, přídavných jmen, zájmen a číslovek (se třemi mými hezčími spolužačkami).	
**** Pomůcka pro určování životnosti mužského rodu: 1.p. souhlasí se 4.p. mužský rod neživotný dobytek, vidím dobytek 1.p. nesouhlasí se 4.p. mužský rod životný sněhulák, vidím sněhuláka	
***** Pomůcka pro zapamatování základních pravidel psaní I/Y: vy-mysl-il-i = (části slova upozorňují na příslušná pravidla)	
┌───┐	psaní I/Y v koncovkách - podle slov. druhu
├───┐	psaní I/Y v příponách - většinou i/í
└───┐	psaní I/Y v kořenu slova - vyjmenovaná slova
└───┐	psaní I/Y v předponách - vždy tvrdé y

SHODA PŘÍSUDKU S PODMĚTEM 1

Shoda podle formy					
podmět + přísudek (v množném čísle)	kon- covka pří- sudku	rod podmětu	vzor	zakončení v 1. p. číslo jedn.	koncovka v 2. p. číslo jedn.
žáci cvičili	-i	muž.živ.	pán	bez konc.	-a
vědci bádali	-i	muž.živ.	muž	bez konc.	-e
domy/kláštery stály	-y	muž.než.	hrad/les	bez konc.	-u/-a
nože se blýskaly	-y	muž.než.	stroj	bez konc.	-e
houslisté dohráli	-i	muž.živ.	předseda	-a	-y
obránci se vzdali	-i	muž.živ.	soudce	-e	-e
cesty se vinuly	-y	ženský	žena	-a	-y
opice dováděly	-y	ženský	růže	-e	-e,ě
strážce hlídaly	-y	ženský	píseň	bez konc.	-e,ě
myši pobíhaly	-y	ženský	kost	bez konc.	-i
auta uháněla	-a*	střední	město	-o	-a
vejce se rozbila	-a*	střední	moře	-e,ě	-e,ě
děvčata zlobila	-a*	střední	kuře	-e,ě	-ete,ětě
znamení se objevila	-a*	střední	stavení	-í	-í

* v neoficiálních projevech - tj. v hovorovém jazyku se užívá zakončení - y (auta uháněly, vejce se rozbily, děvčata zlobily, znamení se objevily)

Několikanásobný podmět

chlapci a dívky pomáhali	-i	podmět stojí před přísudkem: platí shoda podle mužského životného rodu
pomáhali/y dívky i chlapci	-i nebo -y	následuje-li podmět za přísudkem, je možná shoda i podle nejbližšího podstatného jména

Vedení obce a škola uzavřely dohodu.	-y	není-li v podmětu ani jedno podst.jm. mužského životného rodu, pak vždy -y
Rakousko a Rusko podepsaly smlouvu. Štěně a kůzlata zůstaly na dvoře.	-y	je-li v podmětu několik jmen středního rodu a alespoň jedno je v čísle jednotném, pak je v přísudku vždy -y
Eva s Markem už odešli. Eva s Markem už odešla.	-i -a	několikanásobný podmět se jmény bytostí různého rodu vyjádřený nesouřadně - platí obě možnosti

SHODA PŘÍSUDKU S PODMĚTEM 2

Shoda podle smyslu		
Hlásili to v rozhlase. Říkali jí Evo.	-i	věta s všeobecným podmětem (blíže neurčený, ale životný - někdo, všichni, oni, lidé a podobně)
Už jsme přišli. Někteří už přišli.	-i	zřetel k přirozenému rodu (my muži)
Už jsme přišly. Některé už přišly.	-y	zřetel k přirozenému rodu (my ženy)
Kam jste se, děti, schovaly?	-y	shoda platí i pro pátý pád
Dívky s chlapci zpívali (zpívaly).	i/y	několikanásobný podmět vyjádřený nesouřadně
Dívky s chlapci závodily. Chlapci s dívkami závodili.	-y jen -i	výraz <i>s chlapci</i> rozvíjí přísudek ve smyslu Dívky závodily s chlapci.
Stovky posluchačů se sešly, aby si poslechly (i poslechli) zpěváka.		Ve druhé větě takových souvětí, v jejichž první větě je podmět vyjádřen spojením s výrazem vyjadřujícím množství, může být shoda i podle smyslu - posluchači.

Poznámky:	
*	Je-li ve větě podmětem slovo <i>děti, dni, dny, oči, uši</i> , pak v přísudku je vždy -y. (Děti už odešly. Dni (dny) se prodlužovaly. Oči mu svítily. Uši hlukem zaléhaly.)
**	Jsou-li podmětem podstatná jména <i>koně, rodiče, lidičky</i> , píšeme v přísudku -i. (Rodiče se to dozvěděli. Lidičky zmateně pobíhali. Koně silně zařehťali.) Pouze je-li podmětem výraz <i>dřevěné koně</i> , píšeme v přísudku -y. (Dřevěné koně stály v chodbě.)
***	Některá podstatná jména mužského rodu pojmenovávají skutečnosti neživé, ale mají měkkou koncovku (-i, -é, -ové), a proto v přísudku píšeme -i. (Ledoborci vypluli. x Ledoborce vypluly. Sněhuláci roztáli. Slanečci nám chutnali. x Slanečky nám chutnaly. Hájové se zelenali. Hrobové se otevírali.)

VYJMENOVANÁ SLOVA

<p>B : být, bydlet, obyvatel, byt, příbytek, nábytek, dobytek, obyčej, bystrý, bylina, kobyla, býk, babyka vlastní jména a zeměpisné názvy: Bydžov, Hrabyně, Příbyslav, Bystřice, Kobylisy, Byšice, Byzdradec, Bylany, Zbyněk, Zbyslav, Zbyšek, pamatuj: <i>bít = tlouct, bidlo = tyč X bydlo = obydlí, nabýt (jmění) X nabít (pušku), dobýt (tvrz) X dobít (baterii), býlí (plevel) X bílý (barevný) X bilí (natírá nabílo), černobíl, abychom, kdybychom</i></p>
<p>L : slyšet, mlýn, blýskat se, polykat, plynout, plýtvat, vzlykat lysý, lýtko, lýko, lyže, pelyněk, plyš, slynout, plytký, vlys vlastní jména a zeměpisné názvy: Volyně, Lysolaje, Lysá aj. pamatuj: <i>mlít obilí, líčený (děj) X lýčené (střevíce), vlis = od lisovat, lišej, lišaj, lisat se = mazlit se</i></p>
<p>M : my (zájmeno 1.os.množ.č.), mýt, myslit, mýlit se, hmyz, myš, hlemýžď, mýtit, zamykat, smýkat, dmýchat, chmýří, nachomýtnout se, mýto, mykat, mys, sumýš vlastní jména a zeměpisné názvy: Litomyšl, Kamýk, Myslov, Mysletín, Nezamyslice, Chomýš, Přemysl aj. pamatuj: <i>mi (zájmeno já v 3. p.), mít (radost), milý (přítel)</i></p>
<p>P : pýcha, pytel, pysk, netopýr, slepýš, pyl, kopyto, klopýtat, třpytit se, zpytovat, pykat, pýr, pýřit se, čepýřit se, pýří, pyj vlastní jména a zeměpisné názvy: Pyšely, Spytihněv, Chropyně, Přepychy, Spytovice aj. pamatuj: <i>opylovat (květ) X opílovat (pilníkem), slepit (knihu)</i></p>
<p>S : sytý, syn, sýr, syrový, sychravý, usychat, sýkora, sýček, sysel, syčet, sypat, syrý vlastní jména a zeměpisné názvy: Sýkořice, Sýčina, Syslov, Bosyně, Syneč, Sychrov, Sýrovice, Synkov, aj. pamatuj: <i>sirý = osiřelý, sirup, sípat = chraptět, sivý = šedý, sýrový (ze sýra) X sírový (ze síry), sirotek</i></p>
<p>V : vy, vysoký, výt, výskat, zvykat, žvýkat, vydra, výr, vyžle, povyk, výheň, vy-, vý-, vykat, vyza, cavyky, kavyl vlastní jména a zeměpisné názvy: Vysočany, Vyšehrad, Vyškov, Výtoň, Povydrří, Vyžlovka aj. pamatuj: <i>vír = točivý pohyb vody, vzduchu; vískat (ve vlasech), vít = vinout, vížka = malá věžička; visutý (od viset), viklat</i></p>
<p>Z : brzy, jazyk, nazývat vlastní jména a zeměpisné názvy: Ruzyně pamatuj: <i>brzičko, zívat (únavou), nazývat se = hodně, stále zívat, jazykozpyt, vyzývavý, jazylka (kost)</i></p>

PRAVOPIS u, ú, ů

u	- kromě běžných českých slov (uhnát, umět, studna) se píše u ve slovech přejatých zakončených na příponu -ura (inventura, kultura, literatura, brožura, agentura)
ú	- na začátku slov (úděl, úl, úterý, úkol, úroda, úvoz, Újezd) - po předponě a na začátku druhé části složených slov (zúžit, trojúhelník, neúrodný, mnohoúrovňový, zúčastnit se, zúžit) - v citoslovcích (bú, cukrú, vrkú, hú) - ve slově ocún - některých slovech přejatých (múza, túra, skútr, pedikúra)
ů	- v ostatních případech (kromě výše uvedených pravidel) píšeme ů : - uvnitř slova (kůň, dům, hůl, stůl, růže, půl) - v koncovkách (přátelům, bratrům, učitelům, dolům)

PRAVOPIS PÍSMENA ě

b j e , v j e	
ob-jezdit (objezd) ob-jev (objevitel) ob-jednat (objednávka) v-jet (vjede, vjedeme) v-jezd (jezdec, jezdit)	Slovní kořen začíná skupinou je . Po připojení předpon ob- a v- vznikají skupiny bje, vje, které pak zůstávají i v jiných tvarech téhož slova či slovech odvozených.
b ě , v ě	
o-běh (přiběhnout, zaběhnout) oběd (obědvat) věd-a (vědecký, vědní, vědec) věz-ení (věznice, vězeň)	" ě " je součástí kořenu slova a nemění se ani u slov odvozených
p ě	
zpěv (zpěvavý, zpěvník) pěkný (pěkně, pěknější) napětí (vypětí, podpětí)	Vždy píšeme pouze pě nikoli "pje"
m n ě , m ě *	
skromně - skromný rozumně - rozumný vědomě - vědomý soukromě - soukromý zřejmě - zřejmý paměť - pamatovat zatemnění - zatemnit zatemnění - tma osamělý - sám poměli se - mít se dobře umět - umí	Pravopisnou pomůckou jsou odvozená slova, v nichž slyšíme, zda souhláska n je součástí slova, či nikoli. Pozor ! *Tamější je odvozeno od slova t a m příponou -ější. *Slova jako <u>zapomněl</u> , <u>připomněl</u> , <u>vzpomněl</u> , <u>opomněl</u> jsou odvozena od slova p o m n i - proto píšeme -mně-.

TVARY ZÁJMENA já

mně	:	3. a 6.pád - stejně jako tobě (přišel ke mně - k tobě)
mě	:	2. a 4.pád - stejně jako tě (potkal mě - potkal tě)

PRAVOPIS SKUPIN SOUHLÁSEK

Někdy hlásky jinak	pišeme a jinak	vyslovujeme: např.
* na konci slova	had	[hat] pomáhá 2.p. = hada
* v kořenu slova	srdce	[srce]
	dcera	[cera]
	Anna	[ana]
* při ohýbání	v kostce	[v kosce]
	chodte	[choťte]
* při odvozování		
- předponami	oddálit	[odálit]
- příponami	babiččin	[babičin]
* při skládání	půllitr	[půlitr]
	leccos	[lecos]
Pozor! V některých případech je s ohledem na význam slova nutné dodržet přesnou výslovnost.		
	nejjasnější (od jasný)	X nejasnější (od nejasný)
	křeččí (od křeček)	X křečí (od křeč)
	pecce (od pecka)	X pece (od pec)
	racci (od racek)	X raci (od rak)
	plašší (od plachý)	X plaší (od plašit)

Ke zdvojení hlásek dojde tehdy, sejdou-li se na švu slova (tj. hranice mezi předponou a kořenem nebo kořenem a příponou, případně hranice složenin) dvě stejné hlásky; (pod-daný, krkonoš-ští, vyš-ší, půl-litr).

V žádném českém slově nejsou dvě -ss- vedle sebe (brandýský, tunický), výjimkou jsou pouze některá citoslovce (psst!).

Slova odvozená příponami -ík, -ice, -ina od přídavných jmen zakončených na -ný, -ní píšeme vždy s jedním "n" (ceník, deník, vinice, slanina).

Přídavná jména *beraní, krocení, kuní, vrání, havraní* píšeme s jedním -n-, stejně jako např. *husí, orlí, paví* ...

Ke změnám v souhláskových skupinách dochází např.:

a) odsouváním

- * u jmen cizího původu na **-berg, (-berk), -borg, -burg, (-burk, -burgh), -ing, -inky** se odsouvá před **-ský** koncové **-g, -gh, -k** (Heidelberg - heidelberský
Nymburk - nymburský
Helsinky - helsinský)
- * totéž u jmen na **-k, -ka** po souhlásce (Jamajka - jamajský
New York - newyorský)
- * u přídavných jmen odvozených z vlastních jmen na **-sk, -sko** (Etrusk - etruský
Minsk - minský)

b) zjednodušením

- * je-li poslední souhláska základového slova **s, c:**
s + ský - ský, ští Rus - ruský, ruští
c + ský - cký, čtí Lobkovic - lobkovický, lobkovičtí
- * je-li poslední souhláska základového slova **k, h, g, ch:**
k + ský - cký, čtí otrok - otrocký, otročtí
h + ský - žský, žští Praha - pražský, pražští
g + ský - žský, žští Riga - rižský, rižští
X
Chicago - chicagský, chicagští
ch + ský - šský, šští Vlach - vlažský, vlažští
X
Čech - český, čeští

PRAVOPIS PŘEDPON VZ-, S-, Z-

v z -	- směřování nahoru (vztyčit, vzchopit se, vzplanout) Pozor! Sloveso vstát a slova s ním příbuzná mají pouze předponu v-. - vymanění se z něčeho, nějakého stavu (vzpamatovat se, vzkřísit, vzmužit se)
s - s e -	- směřování dohromady (sbíhat se, sebrat, sbalit) - směřování shora dolů (seskočit, slézt, shodit) - směřování z povrchu pryč (setřít, smazat, smýt) - v ustálených případech (stěžovat si, sdělit, scestný)
z - z e -	- dokončení děje (zlomit, ztratit, zpozorovat, zmizet) - stát se nějakým nebo změnit stav (zhubl, zmoudřel) - v ustálených případech (zpívat, zkoušet, způsob)

PRAVOPIS PŘEDLOŽEK s/se, z/ze

s / s e	se pojí se 7 .p á d e m (s knězem, se sestrou).
z / z e	se pojí s 2 .p á d e m (z půdy, ze školy)
Poznámky k pravopisu předložek s/se:	
* <i>Rozlišuj:</i> prostý 7. pád: házel sebou = jeden (mrskal sebou, samo sebou) předložkový 7. pád: mít s sebou bratra = já a bratr = dva (nést s sebou, brát s sebou, vozit s sebou, vzít s sebou)	
** Předložka s/se se někdy pojí i: se 4 .p á d e m (nebýt s to, kdo s koho). s 2 .p á d e m , chceme-li rozlišit směr z povrchu pryč od směřování zevnitř (shodit se stolu X vyndat ze stolu, slézt se skály X vytékat ze skály)	
Při směru z povrchu pryč je předložka z také správná, ale v takovém případě se směr gramaticky nerozliší.	

DĚLENÍ SLOV

- slova dělíme podle slabik (vo-zí-ček, vr-ba, vl-na, lou-ka, cha-lu-pa, o-ří-šek, ja-bl-ko)
- není-li hranice slabik zřejmá, dělíme slovo podle jeho stavby (nej-lep-ší, sta-rost-mí, za-hrad-ník, půl-litr, ví-těz-ství)
- souhláskové skupiny uvnitř kořene lze dělit různě (ses-tra, se-stra, sest-ra)

PRAVOPIS PODMIŇOVACÍHO ZPŮSOBU SLOVES

Podmiňovací způsob	<table border="0"> <tr> <td> <table border="0"> <tr> <td>přítomný:</td> <td>příčestí min. + bych, bys, by, ...</td> </tr> <tr> <td>minulý:</td> <td>byl, býval + tvar podm. zp. přít.</td> </tr> </table> </td> <td></td> </tr> </table>	<table border="0"> <tr> <td>přítomný:</td> <td>příčestí min. + bych, bys, by, ...</td> </tr> <tr> <td>minulý:</td> <td>byl, býval + tvar podm. zp. přít.</td> </tr> </table>	přítomný:	příčestí min. + bych, bys, by, ...	minulý:	byl, býval + tvar podm. zp. přít.	
<table border="0"> <tr> <td>přítomný:</td> <td>příčestí min. + bych, bys, by, ...</td> </tr> <tr> <td>minulý:</td> <td>byl, býval + tvar podm. zp. přít.</td> </tr> </table>	přítomný:	příčestí min. + bych, bys, by, ...	minulý:	byl, býval + tvar podm. zp. přít.			
přítomný:	příčestí min. + bych, bys, by, ...						
minulý:	byl, býval + tvar podm. zp. přít.						
volal bych	volali bychom	tvary bych, bys ... se spojují					
volal bys	volali byste	ve spojkách kdybych, abych					
volal by	volali by	v jediný výraz					
		8 5					
Pozor! Spisovná čeština při-pouští pouze tvar <i>abychom, kdybychom</i>		aby + bych = abych kdyby + bych = kdybych					
V 2. osobě jedn. č. u sloves spojených se zvrtným zájmenem se, si odděluje se -s od tvaru bys a připojuje se ke zvrtnému zájmenu, např. bránil by ses, koupil by sis, byl by sis přál.							

SKLOŇOVÁNÍ NÁZVŮ ČÁSTÍ LIDSKÉHO TĚLA (PODVOJNÉ ČÍSLO)

OČI, UŠI RUCE, NOHY RAMENA, KOLENA, PRSA	7.p. mn.č.: očima, ušima bez rukou, rukám, na rukou i na rukách, rukama, bez nohou i bez noh, nohám, na nohou i na nohách, nohama bez ramenou i ramen, k ramenům, na ramenou i na ramenách, s rameny, z prsou, k prsům, na prsa, s prsy
Poznámka:	
* <i>Koncovka přídavných jmen a zájmen se v 7.p. množného čísla přizpůsobuje koncovce podstatného jména: s rozzářenýma očima, s dlouhýma rukama, malinkýma nožičkama, s tvýma nohama ...</i> ** <i>neužívá-li se uvedených výrazů ve významu částí lidského těla (Pytlák nastrožil oka. Ucha hrnce odpadla. Trhal nohami stolu.), mají zpravidla skloňování podle svých gramatických vzorů</i>	

STUPŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN A PŘÍSLOVCÍ

	přídavná jména	příslowce
1. st.	nízký	nízko
2. st.	-ější,ější,-ší,-í nižší	-ěji,-eji,-e,- níže, niž
3. st.	nej- + 2. stupeň nejnižší	nej + 2. stupeň nejniže
<u>Nepravidelně:</u> např. dobrý, lepší, nejlepší dobře, lépe, nejlépe		
Poznámka:		
Přídavná jména: * některá mají ve 2. stupni dva tvary (snazší i snadnější), možnost takového pravopisu je vždy třeba ověřit v Pravidlech českého pravopisu ** pozor na pravopis: <i>rozumný - rozumnější</i> (podle 1. stupně), <i>jasný - nejjasnější</i> (podle 1. stupně) *** <i>suchý - sušší (ch - š), drahý - dražší (h - ž), měkký - měkčí, tenký - tenčí (k - č)</i> **** <i>prudký - prudší, krátký - kratší</i> (po -d- a -t- -ší, výjimka <i>břitčí</i>)		
Příslowce: * příslowce i přídavná jména je možné stupňovat také opisem (velmi pěkně, neobyčejně pěkně, velmi pěkný) nebo zdvojnásoběnými příslowci a přídavnými jmény (blízko-blizoučko, krátce-kratince, krátký-kratinký).		

PŘÍSLOVEČNÉ SPŘEŽKY

vznikly spojením <i>předložky s podst. jm.</i>	konec - nakonec
<i>s příd. jm.</i>	tichý - zticha
<i>se zájm.</i>	ten - přítom
<i>s příslowcem</i>	dnes - dodnes
Píšeme je dohromady: <i>zprava, zleva, zcela, nazpět, shora, stěží, nalevo, milerád, jakživ</i>	
dohromady nebo zvlášť: <i>zpočátku i z počátku, beztoho i bez toho, například i na příklad, nazeleno i na zeleno, zjara i z jara, poprvé - po prvé, pokaždé - po každé.</i>	
* Předložková vazba není spřežkou, a proto se píše zvlášť. Stěžoval si na (svůj) hlas . X Mluv nahlas . předložková vazba lze nahradit jiným příslowcem. Mluv hlasitě.	

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRO PSANÍ VELKÝCH PÍSMEN

- **jména rodná (křestní), příjmení, přídomky a přezdívký:** Michal, Zdena, Rozprým, Jan Roháč z Dubé, Červenáček
- **příslušníci rodů, rodin a skupiny osob téhož jména:** Přemyslovci, manželé Novákovi, manželé Voborní
- **příslušníci národů a kmenů:** Čech, Moravan, Inkové, Slovan
- **obyvatelé místa nazývaného vlastním jménem:** Evropan, Brňan/ák
- **náboženská úcta:** Bůh, Pán, Kristus Pán, léta Páně 1781
- **společenská úcta:** Ty, Tobě, Vy, Váš, Vám = v dopisech
Excellence, Jeho Eminence = v titulech
- **postavy mytologické, pohádkové a alegorické:** Zeus, Perun, Dobro a Zlo, děd Vševěd, Rumburak,
- **zvířata:** Šemík (kůň), Micka (kočka), Lóra (papoušek), Punťa (pes)
- **nebeská tělesa, souhvězdí a jejich části:** Země x rodná země, Velký vůz, Jupiter, Měsíc, Sirius,
- **světadíly, země, oblasti:** Evropa, Blízký východ, Orient, Morava, Podkarpatská Rus, Vyškovsko, Divoký západ
- **ostrovy, poloostrovy, hory, nížiny:** Korsika, Polabská nížina, Pyrenejský poloostrov, Vysoké Tatry, Dolnomoravský úval
- **vodstva:** Suezský průplav, Atlantik, rybník Svět, Svitava,
- **obce, městské čtvrti a sídliště:** Malá Strana, Ústí nad Orlicí
- **ulice, náměstí, nábřeží, sady apod.:** ulice V Sádku, U Černého mlýna, Zderadův most, třída Kpt. Jaroše, Vrchlického sady
- **významné stavby:** Pražský hrad (Hrad), hrad Karlštejn, Národní muzeum, Palác kultury, Petrov (chrám sv. Petra a Pavla)
- **státy a správní oblasti:** Česká republika, Švédské království, okres Brno-město, Spolková republika Německo
- **orgány státní správy:** Poslanecká sněmovna, Úřad vlády České republiky, Kancelář prezidenta republiky, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR (ale ministerstvo školství = neoficiální název), Městský úřad Slavkov (městský úřad)
- **společenské, hospodářské, vzdělávací a kulturní organizace:** Český červený kříž, Komerční banka, Základní škola v Újezdě u Brna (ale: Ukončil základní školu.) Janáčkova akademie múzických umění, Konzervatoř v (Praze), Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Střední zdravotnická škola v Krnově
- **mezinárodní organizace:** Organizace spojených národů (OSN)
- **významné dokumenty:** Zlatá bula sicilská, Dekret kutnohorský, Listina lidských práv a svobod, Sběrka zákonů
- **umělecká díla:** Kytice, Máj, Babička, Bílá nemoc, Má vlast, Mánesův Orloj
- **časopisy a noviny:** Výběr, Naše řeč, Lidové noviny
- **oficiální značky výrobků:** automobil Škoda Favorit X ale jezdí favoritem, hodinky Prim, broušené sklo Bohemia
- **významné události a svátky:** Měsíc knihy, Den lidských práv, Nový rok, Vánoce, Velikonoce
- **vyznamenání a ceny:** Nobelova cena míru, Řád bílého lva, Řád T.G. Masaryka, ale čestná plaketa Františka Palackého

ČÁRKA VE VĚTĚ JEDNODUCHÉ A V SOUVĚTÍ

Čárka odděluje:

- věty v souvětí, nejsou-li v souřadném poměru slučovacím se spojkami a, i, ani, nebo, či (*Padá soumrak, denní shon ustává a blíží se klidný večer.*)
- * je-li vedlejší věta vložena do věty hlavní, odděluje se z obou stran (*Stůl, který stojí u okna, je už dost zaprášený.*)
- ** je-li vedlejší věta vložena mezi dvě věty hlavní se spojkou a, je před a čárka (*Odešel, a když se vrátil, políbil ji.*)
- členy několikanásobného větného členu, nejsou-li v souřadném poměru slučovacím se spojkami a, i, nebo, či (*Seděli tiše, klidně a nehnutě.*)
- volný přívlastek (*Ze starého hradu, vybudovaného kdysi ve středověku, zbyly jen trosky.*)
- přístavek (*Učitel, chudák, zůstal ve třídě sám.*)
- vysvětlivky, výčty a volně připojené členy uváděné výrazy: a to, totiž, tj., zejména, jmenovitě, obzvláště, jako, ... (*Dotazník rychle vyplňte, a to na stroji.*)
- rozvitou přechodníkovou vazbu (*Proběhla chodbami, nedívajíc se vpravo ani vlevo.*)
- infinitivní vazbu ve funkci podmínkové nebo zřetelové (*Nebýt tak ospalý, díval bych se na televizi. Zapomínat, to on umí.*)
- osamostatněnou část výpovědi (*Nakonec to udělal, i když s nechutí.*)
- oslovení a vsuvku
 - a) jsou-li na začátku věty (*Evo, máš mé slovo. Pokud vím, Petr nepřišel.*;
 - b) jsou-li na konci věty (*Máš mé slovo, Evo. Petr nepřišel, pokud vím.*)
 - c) jsou-li vloženy do věty, pak je čárka z obou stran (*Máš, Evo, mé slovo. Petr, pokud vím, nepřišel.*)
- citoslovce, které není větným členem a je za ním ve výslovnosti zřetelná pauza (*Au, to bolí.*)
- citoslovce ve funkci oslovení (*Haló, počkejte.*)

Čárka se nepíše:

- v ustálených spojeních (*křížem krážem, hlava nehlava*)
- mezi přívlastky postupně rozvíjejícími (*známý anglický spisovatel*)
- v přívlastku těsném (*Šel ulicí jasně osvětlenou neony.*)
- mezi několikanásobnými větnými členy spojenými spojkami a, i, nebo, či ve významu slučovacím (*Jirka a Krystýna*)
- v případě zájmeného oslovení (*Ty si sedni.*)
- před přirovnáním se spojkami: jako, jakožto, než, uvozují-li pouze větný člen (*vypadal jako vodník na suchu*)
- před spojkami vyjadřujícími totožnost: aneb, čili, neboli (*Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka.*)
- v případě přechodníku holého (*Nepromluviv odešel.*)
- v údajích o místu a času v datech (*V Brně dne 31. března 1996*)

PRAVOPIS PŘÍMÉ A NEPŘÍMÉ ŘEČI

Nepřímá řeč podává něčí projev nepřímo, a není proto označována uvozovkami (Eva navrhla, aby Alena zazpívala.)

Přímá řeč podává něčí projev přímo tak, jak byl pronesen, a označujeme ji proto uvozovkami. Bývá uvedena větou uvozovací, která je buď před ní, za ní, nebo je do ní vložena.

Možnosti vzájemného postavení přímé řeči a uvozovací věty :

Jedna věta v přímé řeči:

"Aleno, zazpívej." - bez uvozovací věty

"Aleno, zazpívej," navrhla Eva. - uvozovací věta za přímou řečí

"Aleno," navrhla Eva, "zazpívej." - vložena uvozovací věta

Eva navrhla: "Aleno, zazpívej." - předřazená uvozovací věta

Více vět v přímé řeči:

"Aleno, zazpívej. Bude nám veseleji."

"Aleno, zazpívej. Bude nám veseleji." řekla Eva.

"Aleno, zazpívej", řekla Eva. "Bude nám veseleji."

"Aleno," řekla Eva, "zazpívej. Bude nám veseleji."

Eva řekla: "Aleno, zazpívej. Bude nám veseleji."

Užití otazníku a vykřičníku v přímé řeči:

"Aleno, zazpíváš nám?"

"Aleno, zazpíváš nám?" ptala se Eva.

"Aleno," ptala se Eva, "zazpíváš nám?"

Eva se ptala: "Aleno, zazpíváš nám?"

* Vykřičník používáme podle stejných pravidel jako otazník.

** V současné literatuře se většinou přímé řeči užívá méně.

PSANÍ SLOV PŘEJATÝCH

* **původní pravopis:**

abbé, netto, watt, wolfram, revue, interview, bulletin, aj.

* **počeštěný pravopis:**

aféra, rentgen, tramvaj, hokej, antologie, téma, teze, adresa, glosa, komise, ale jazz i džez, makeup i mejkap

* **s a z**

kde se vyslovuje s jako z, píše se z: analýza, buržoazie, dezerce, iluze, organizace, próza, poezie, gymnázium; kurs i kurz, puls i pulz, realismus i realizmus, diskuse i diskuze, renesance i renezance aj.

* **označování délky:**

délka tam, kde se vyslovuje: akvárium, árie, oáza, pól, rádio, téma, filé, terén, kariéra, angažmá, repertoár, celulóza, aj. obojí: benzi/ín, penicili/ín, bižute/érie, citro/ón, milio/ón, vago/ón, sezo/óna, ortope/édie aj. (krátké tvary = odb.termíny)
krátké -ura: brožura, korektura, literatura
-una: laguna, tribuna

* **zakončení na -um:** se většinou při skloňování odsouvá (datum - bez data, k datu, ..., muzeum - muzea, k muzeu ...)

* **zakončení na -us:** se někdy při skloňování odsouvá (génius - génia, feudalismus - feudalismu, glóbus - glóbusu i glóbu)
sinus - sinusu i sinu, ale kaktus - kaktusu, luxus - luxusu)

* **zakončení na -ma :** kmen se rozšiřuje o -at- (téma - tématu)

* **zakončení vlastních jmen na -os, -es, -us, -as** se u jmen řeckého a latinského původu odsouvá (Perikles - Perikla, Spartakus - Spartaka, Pythagoras - Pythagora) a u zakončení na -is, -as, se někdy rozšiřuje slovo o -d- (Ilias - Iliady)

* **zakončení na -ea:** při skloňování jako idea (např. Korea)

1.p.	idea	ideje, idey
2.p.	ideje, idey	idejí
3.p.	ideji	idejím, ideám
4.p.	ideu	ideje, idey
5.p.	ideo!	ideje, idey!
6.p. (o)	ideji	(o) idejích, ideách
7.p.	idejí, ideou	idejemi, ideami

* **nesklonná přejatá jména:** například filé, kupé, Haiti, alibi, finále, taxi, Zimbabwe a další

ZKRATKY A ZNAČKY

- zkratky** - vznikají z počátečních písmen slov několikaslovného názvu (iniciálové zkratky). Jsou to nejčastěji názvy států, institucí, podniků a organizací (ČR - Česká republika, VUT - Vysoké učení technické, ČD - České dráhy). Píšeme je velkými písmeny bez teček a při čtení je hláskujeme. Jen některé čteme jako slovo (UNESCO).
- zkratky jiného druhu jsou tvořeny buď prvním písmenem slova nebo slov daného spojení. Zkracujeme je z praktických důvodů.
 - * ustálené, z prvního písmena slova, např. p. = pán, mn. č. = množné číslo, a.s. = akciová společnost, n.l. = našeho letopočtu
 - * zřídka se vypisuje u zkratkách první a poslední písmeno nebo písmena; za takovými zkratkami se tečka nepíše: pí = paní, fa, fy, fě = firma, firmy, firmě
 - oficiální zkratky akademických a vědeckých titulů: MUDr., Ing., Bc. (bakalář), Mgr. (magistr), Dr. (doktor), PhDr., JUDr., doc. (docent), CSc. (kandidát věd X neoficiální zkratky vědeckých a akademických titulů, např. dr., ing.
 - zkratky slovních spojení: atd., ap., apod., aj., např., tzv., tj., P.F. (pour féliciter - novoročenky), P.S. (post scriptum - v dopisech)

zkratková

- slova** - vznikají z počátečních hlásek nebo skupin hlásek jednotlivých slov několikaslovného názvu. Čteme je a skloňujeme jako jiná slova. Píšeme je pouze s prvním písmenem velkým (Drutěva - Družstvo tělesně vadných, Pleas - Pletárny a stávkárny, Čedok - Československá dopravní kancelář).

značky

- jsou ustálené grafické znaky k vyjádření odborných pojmů. Tečku za nimi nepíšeme.
- měr: m, cm, m², l, hl, ha, ks, g, kg, q, Kč
- fyzikálních veličin: t (čas), s (sekunda), V (volt), A (ampér), W (watt), J (joule)
- matematických pojmů: sin (sinus), log (logaritmus), r (poloměr)
- hudebních pojmů: p (piano), f (forte)
- chemických prvků: H (vodík), H₂O (voda)
- iniciálové zkratky (z počátečních písmen názvů): ČR, EU, ČTK
- číslice arabské: 1, 2, 3
římské: I, V, X, L, C, D, M
řadové číslovky s tečkou: 30. června, 2. svazek, Josef II.